

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

БОЧАН ВІТАЛІЙ ІГОРОВИЧ

УДК 336.71.025.12

УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі банківського і страхового бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

- Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Реверчук Сергій Корнійович,
Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри банківського і страхового бізнесу.
- Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Пшик Богдан Іванович,
Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», завідувач кафедри фінансів, банківської справи і страхування;
- кандидат економічних наук, доцент
Чайковський Ярослав Іванович,
Тернопільський національний економічний університет, доцент кафедри банківської справи.

Захист відбудеться 31 травня 2018 року об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.35.051.01 Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «26» квітня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.Б. Демчишак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Управління стійкістю грошового обігу є однією з найважливіших цілей економічної політики держави, що сприяє забезпеченню повноцінності грошей, підвищенню їх купівельної спроможності, дотриманню раціональних пропорцій між обсягами заощаджень і споживання населення, а також захищеності фінансових інтересів економіки країни і суспільства загалом.

Стійкість грошового обігу зумовлюється стабільністю грошово-кредитної, бюджетної та валютної систем і визначається багатьма чинниками: ефективним розподілом коштів державного бюджету, розвитком і надійністю банківської системи, міцністю національної валюти, станом зовнішньої та внутрішньої заборгованості, дефіцитом платіжного балансу та ін. Безперечно стійкість грошового обігу є обов'язковою умовою підтримання стабільного курсу національної валюти в країні і відповідно, розвитку зовнішньоекономічних відносин України з іншими державами. А безперервне зростання товарного забезпечення і золотовалютних резервів країни є основою подальшого зміцнення стійкості грошового обігу.

Організація управління стійкістю грошового обігу передбачає недопущення незаконного використання державних коштів, перетікання їх у тіньову економіку, контроль за експортно-імпортною діяльністю для забезпечення Україною важливих пріоритетів, зокрема: захист вітчизняного товаровиробника, боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливу національних, матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів.

Дослідженню проблем управління стійкістю грошового обігу присвятили увагу такі зарубіжні вчені як: Ф. Гайєк С. Гезелл, Дж. М. Кейнс, О. Лаврушин, Л. Мізес, М. Фрідман, І. Фішер та ін. Однак їхні теоретичні і прикладні обґрунтування, розраховані на країни з розвинутою ринковою системою господарювання, не повною мірою відповідають умовам розвитку вітчизняної економіки. Адаптація їхніх розробок до потреб і особливостей розвитку грошової системи України становить значний науковий і практичний інтерес та вимагає подальших досліджень у даному напрямку. Заслужують на увагу результати дослідження вітчизняних науковців у досліджуваній сфері: А. Антонович, М. Бунге, Л. Войтович, В. Дерій, О. Дзюблюк, Н. Демчишак, І. Жилияєв, С. Злупко, М. Крупка, М. Кульчицький, А. Крисоватий, О. Ковалюк, П. Леоненко, В. Лагутін, І. Лютий, С. Лобозинська, О. Миклашевський, П. Нікіфоров, Б. Пшик, В. Приймак, С. Реверчук, М. Савлук, І. Скоморович, М. І. Туган-Барановський, Я. Чайковський, Л. Федорович, А. Фалюта, та ін.

Водночас об'єктивна потреба в подальшому дослідженні теоретико-методологічних засад і науково-прикладних аспектів управління стійкістю грошового обігу пов'язана, насамперед, з необхідністю визначення сутності та особливостей стійкості грошового обігу, принципів і методів управління нею, аналізу вітчизняної грошової системи та сукупності чинників, які впливають на стан грошового обігу, а також розроблення й обґрунтування

практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління стійкістю грошового обігу на базі застосування методів грошово-кредитної, валютної та інших видів державної економічної політики. Зазначене зумовило вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи Львівського національного університету імені Івана Франка «Управління відтворенням банківського і страхового бізнесу в Україні» (державний реєстраційний номер 0116U001643), у межах якої автор розробив рекомендації щодо удосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні.

Відповідно до поставленої мети визначено основні *завдання*, спрямовані на її досягнення:

- обґрунтувати економічну сутність та особливості грошового обігу і його стійкості;
- проаналізувати еволюцію та стадії розвитку теорії грошового обігу;
- визначити принципи і здійснити класифікацію методів управління стійкістю грошового обігу;
- виявити чинники впливу управління стійкістю грошового обігу в Україні;
- проаналізувати показники, які характеризують стан тіньової економіки та грошового обігу в Україні;
- оцінити вплив матеріальних, соціальних витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості на обсяг національного доходу України на базі використання економіко-математичних моделей;
- удосконалити науково-практичні підходи щодо зниження обсягів і частки позабанківського грошового обігу;
- сформулювати перспективні напрями вдосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні;
- визначити можливості адаптації в Україні світового досвіду у сфері управління стійкістю грошового обігу.

Об'єктом дослідження є процеси управління стійкістю грошового обігу в Україні.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади, методичні та прикладні аспекти управління стійкістю грошового обігу.

Методи дослідження. В основу методології дослідження покладено фундаментальні положення сучасних теорій фінансів, банківської справи, монетарної політики, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем управління стійкістю грошового обігу. У роботі застосовано сукупність методів наукового пізнання, що дало можливість реалізувати концептуальну єдність наукового дослідження, зокрема: індукції і дедукції, логічного узагальнення, аналізу і синтезу – для визначення сутності стійкості грошового обігу, принципів і класифікації методів управління нею, вивчення

зарубіжного досвіду управління грошовим обігом; історичний метод – для вивчення еволюції грошей і стійкості грошового обігу; структурного, факторного і статистичного аналізу – для вивчення стану і тенденцій у грошовому обігу, чинників впливу на його стійкість в Україні, масштабів і форм тінізації грошового обігу; економіко-математичного моделювання та прогнозування - при побудові регресійних моделей залежності національного доходу України від матеріальних, соціальних витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості; наукового абстрагування та системного підходу – в процесі обґрунтування заходів з удосконалення управління стійкістю грошового обігу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних положень, методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління стійкістю грошового обігу.

Наукову новизну дисертаційної роботі визначають такі положення:

удосконалено:

- визначення термінів «грошовий обіг» - з огляду на виокремлення стадій руху грошей (емісія, переміщення між економічними суб'єктами, вилучення з обігу), внаслідок чого відбувається здійснення платежів і розрахунків та обслуговування економічних процесів на макро- і мікрорівнях; «стійкість грошового обігу» - з огляду на розгляд його як конкретного стану грошового обігу, за якого забезпечується цінова стабільність в економіці країни; «управління стійкістю грошового обігу» - за рахунок його характеристики поряд з іншими існуючими ознаками спрямованості на протидію негативним чинникам впливу і загрозам стабільності національної грошової одиниці на базі застосування відповідних монетарних та фінансових заходів;
- науково-методичний підхід до поетапної оцінки ефективності управління стійкістю грошового обігу за рахунок виокремлення аналізу його чинників і ризиків, що дає змогу більш повно виявити загрози та слабкі місця у сфері грошового обігу та сприяє виявленню резервів і реалізації рішень, спрямованих на вдосконалення процесу управління стійкістю грошового обігу, виходячи з наявних умов та пріоритетів державної економічної політики;
- науково-практичний підхід до формування механізму стимулювання домогосподарств щодо використання їх неофіційних заощаджень в інвестиційному процесі, що передбачає створення умов для їх зберігання на інвестиційних рахунках у банках через пільгове оподаткування громадян. Це дасть змогу розширити ресурсну базу для фінансування значимих соціально-економічних заходів, пріоритетних інвестиційних проектів та сприятиме підвищенню стійкості грошового обігу шляхом залучення довготермінових коштів населення в інвестиційний процес;
- науковий підхід до організації діяльності державного стабілізаційного фонду, який окрім визначення параметрів його діяльності, обґрунтування вимог до ресурсного забезпечення та інвестування коштів передбачає виокремлення напрямів та рівнів взаємодії з

економічними суб'єктами з приводу використання фінансових ресурсів в цілях управління стійкістю грошового обігу;

набули подальшого розвитку:

- положення теорії конкурентних грошей, за рахунок обґрунтування ідеї щодо підвищення стійкості грошового обігу та зростання швидкості обігу грошей за рахунок змін, спрямованих на вдосконалення управління грошовим обігом;
- класифікація методів управління стійкістю грошового обігу за характером (адміністративні, економічні) та сферою впливу (монетарні, валютні, інфраструктурні, гарантійні, інформаційно-просвітницькі, інституційні, інфраструктурні, антикорупційні), що формує наукове підґрунтя для вибору напрямів та заходів з вдосконалення управління стійкістю грошового обігу;
- підхід до прогнозування обсягів національного доходу країни на основі використання економіко-математичних моделей, що дає змогу виявити основні резерви їх підвищення за рахунок зміни в обсягах матеріальних, соціальних витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості;
- узагальнення та систематизація зарубіжного досвіду управління стійкістю грошового обігу, що дало змогу обґрунтувати пропозиції щодо напрямів їх імплементації у вітчизняну практику, а саме: формування оптимального монетарного режиму; реалізація дискреційної монетарної політики; розвиток механізмів ринкового курсоутворення; розроблення національної моделі; формування довіри суспільства до застосовуваних заходів з управління грошовим обігом шляхом підвищення транспарентності діяльності центрального банку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні науково-практичних підходів, спрямованих на вдосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні.

Одержані результати дослідження використано для удосконалення управління стійкістю грошового обігу у Львівській області при розробці стратегічних напрямів оптимізації грошового обігу в регіоні (довідка № 07/12 від 19.01.2018 р., видана Управлінням Національного банку України у Львівській області).

Науково-методичні результати, одержані у дисертаційній роботі використано у навчальному процесі у Львівському національному університеті імені Івана Франка під час викладання дисциплін: «Банківський менеджмент» та «Банківські операції» (довідка № 304-Н від 29.01.2018р.), а також у Львівському інституті економіки і туризму під час викладання дисциплін: «Гроші, фінанси і кредит» та «Фінансовий менеджмент» (довідка № 01/12 від 22.01.2017р.) та Регіональною філією Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові, зокрема при підготовці аналітичної записки «Грошово-кредитні інструменти забезпечення фінансової безпеки на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України» і прийняті до впровадження Адміністрацією Президента України (довідка № 1/4 від 24.01.2018р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові положення, результати, висновки та практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, отримано автором особисто. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, у дисертації використано лише ідеї та результати, які становлять особистий внесок здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та результати дослідження оприлюднені, доповідалися та отримали позитивну оцінку на науково-практичних та студентсько-аспірантських конференціях, зокрема: IV міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України» (м. Дніпропетровськ, 2007); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 2007); V міжнародна науково-практична конференція «Найновіте научни постиження» (м. Софія (Болгарія), 2009); Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів та студентів «Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації» (м.Сімферополь, 2012); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми інформаційних технологій, економіки та права: стан та перспективи розвитку» (м. Чернівці, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (м.Тернопіль, 2015); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансово-економічне та обліково-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності» (м.Черкаси, 2016); Міжнародна конференція молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України (м. Луцьк, 2017), Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі» (м.Полтава, 2017).

Наукові публікації. Основні результати наукового дослідження опубліковано в 19 наукових працях (загальним обсягом 6,7д.а), у тому числі 4 у співавторстві (особисто автору належить 5,58 друк. арк.). Зі загального обсягу публікацій: 10 публікацій – у наукових фахових виданнях України, (з них 2 включено до міжнародних наукометричних баз), 9 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 231 сторінок, основний зміст викладено на 185 сторінках. Робота містить 24 таблиці, 11 рисунків, 7 додатків. Список використаних джерел налічує 230 найменувань і наводиться на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі актуальність теми дисертаційного дослідження, проаналізовано сучасний стан розроблення проблеми і доведено необхідність поглиблення дослідження процесів управління стійкістю грошового обігу в Україні. Сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет та методи

дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про їх апробацію.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади управління стійкістю грошового обігу» розкрито сутність, особливості понять «грошовий обіг», «стійкість грошового обігу», «управління стійкістю грошового обігу», обґрунтовано принципи, методи та наукові підходи управління стійкістю грошового обігу.

Дослідження історичної ретроспективи альтернативних поглядів на сутність грошового обігу дало можливість виявити, що відповідно до зміни характеру суспільних відносин відбувалася зміна його сутності, складових та форм організації. На основі порівняння підходів вітчизняних і зарубіжних вчених до визначення сутності грошового обігу виділено низку особливостей, найбільш характерних для нього: в основі грошового обігу лежить товарне виробництво; перебування грошей в обігу є постійним на відміну від товарів; зміна обсягу грошового обігу залежить від обсягу товарної маси з огляду на обслуговування процесу реалізації товарів, послуг та платежів; грошовий обіг бере участь в обслуговуванні створення, розподілу та обміну валового національного продукту; процес руху грошей охоплює стадії емісії, переміщення між економічними суб'єктами та вилучення. Виходячи з визначених особливостей, запропоновано поняття «грошовий обіг» як безперервний рух грошей між економічними суб'єктами у готівковій і безготівковій формах, які обслуговують процеси реалізації продукції, здійснення платежів і розрахунків, починаючи від моменту емісії грошей до їх повного вилучення. Автор у дослідженні виходить з того, грошовий обіг відіграє суттєву роль у зв'язках між виробниками і споживачами продукції, опосередкуванні обміну товарами, здійсненні оцінки витрат і результатів діяльності виробників продукції. Встановлено, що на макрорівні грошовий обіг обслуговує кругообіг всього сукупного капіталу на всіх стадіях суспільного відтворення: у виробництві, розподілі, обміні і споживанні. На мікрорівні за допомогою грошового обігу здійснюється обслуговування грошово-кредитних відносин фінансових, не фінансових корпорацій та домогосподарств. Завдяки грошовому обігу відбувається зміна грошової маси, перерозподіл грошей, вільний перелив капіталу з однієї сфери ринкової економіки в іншу, чим і забезпечується їх взаємозв'язок та задоволення потреб у грошових коштах усіх сфер ринкової економіки. Розвиток глобалізаційних процесів, ринкових методів господарювання, нестабільність економічної та політичної ситуації, орієнтація на відновлення економічного зростання доводять необхідність забезпечення стійкості грошового обігу у сучасній національній економіці. Узагальнення наявних підходів до визначення поняття «стійкість грошового обігу» дало змогу сформулювати його як стан грошового обігу в країні, який характеризується: стійкістю купівельної спроможності грошей впродовж тривалого часу; повним задоволенням потреб платоспроможного попиту населення на товари і послуги національною валютою; збалансованістю структури грошової маси і грошових агрегатів; надійністю функціонування і довірою населення і суб'єктів господарювання до центрального банку і

банківської системи; наявністю ефективної системи регулювання грошового обігу; дотриманням пропорцій у формуванні грошових доходів і заощаджень населення пропорційно темпам зростання валового внутрішнього продукту.

Під управлінням стійкістю грошового обігу автор визначає діяльність держави щодо застосування низки монетарних, фінансових та інших цілеспрямованих заходів, спрямованих на зміну показників обсягу і структури грошової маси в цілях збалансування грошового попиту і пропозиції, відповідності грошової і товарної маси, здатності протидіяти внутрішнім і зовнішнім негативним чинникам і загрозам на стабільність національної грошової одиниці. З позицій загального методологічного підходу до аналізу характеристик грошового обігу, стійким варто вважати такий грошовий обіг в країні, коли в повному обсязі виконуються всі завдання, пов'язані з управлінням ним: задоволення потреб в грошових коштах і підвищення ефективності діяльності учасників грошового обігу; зниження витрат учасників грошового обігу; створення механізмів, що дозволяють знизити вплив інфляційних процесів у сфері грошового обігу; формування необхідного обсягу грошових ресурсів і залучення інвестицій; розвиток конкурентного середовища на грошовому ринку; розширення ринку банківських послуг і поліпшення їх якості; вдосконалення системи безготівкових розрахунків; забезпечення стійкості валютного ринку.

У роботі досліджено основні теоретичні розробки у сфері забезпечення стійкості грошового обігу за працями видатних закордонних учених, зокрема: І. Фішера, Л. Мізеса, Ф. Гайєка, Дж. М. Кейнса, М. Фрідмана, С. Гезела, а також вітчизняних – М.І. Туган-Барановського, М. Бунге, А. Антоновича, Л. Федоровича, О. Миклашевського, які утверджували ідеї необхідності активної державної політики у сфері стійкості грошового обігу. Автором обґрунтовано ідею про те, що у сучасних економічних умовах будь-які вдосконалення у сфері грошового обігу позитивно впливають на його стійкість та збільшення швидкості грошей.

В основу здійснення такого управління стійкістю грошового обігу мають бути покладені відповідні принципи, до яких автор відносить: цілеспрямованість; послідовність; системність; узгодженість цілей; єдність стратегії; динамічність; єдність теорії і практики; безперервність і надійність. Дотримання зазначених принципів, на думку автора, сприятиме забезпеченню безперервності процесу управління стійкістю грошового обігу з мінімальними ризиками, а відповідно – безпечному функціонуванню національної економіки та її розвитку на тривалу перспективу. Дослідження економічної сутності управління стійкістю грошового обігу та методів його реалізації зумовило необхідність уточнення класифікації. У дисертації запропоновано здійснювати класифікацію методів управління стійкістю грошового обігу за такими класифікаційними ознаками: характером здійснення (економічні, адміністративні) та сферою застосування: монетарні (облікова ставка, ставки рефінансування, обов'язкове резервування, рефінансування, операції на відкритому ринку, портфельні обмеження); валютні (регулювання валютного курсу, девальвація і ревальвація, валютні обмеження, дисконтна і девізна політика, валютні інтервенції); інституційні

(селективна політика, посилення незалежності центрального банку, таргетування інфляції, створення стабілізаційних фондів); гарантійні (гарантування вкладів); інформаційно-просвітницькі (посилення транспарентності центрального банку, підвищення фінансової грамотності населення); інфраструктурні (захист грошових знаків, захист систем електронних платежів, створення нових платіжних інструментів); антитіньові (амністія тіньових капіталів, податкове стимулювання, звуження бази тіньового бізнесу, спрощення погоджувальних і реєстраційних процедур, фінансовий моніторинг). Запропонована класифікація створює наукове підґрунтя з метою розроблення дієвих заходів з управління стійкістю грошового обігу і є необхідною умовою для всебічного і глибокого аналізу процесів грошового обігу в економіці країни.

У другому розділі «**Особливості управління стійкістю грошового обігу в Україні**» розроблено науково-методичний підхід до оцінювання ефективності управління стійкістю грошового обігу, досліджено умови та чинники розвитку управління стійкістю грошового обігу, здійснено аналіз стану і тенденцій у сфері грошового обігу в Україні. Аналіз наукових джерел дає підстави автору стверджувати про відсутність єдиного цілісного підходу та методики аналізу ефективності управління стійкістю грошового обігу. У дисертації запропоновано науково-методичний підхід до її оцінювання з виділенням трьох етапів: підготовчого, розрахунково-аналітичного, рекомендаційного (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм оцінювання ефективності управління стійкістю грошового обігу

Джерело: розроблено автором.

Проведений аналіз динаміки і тенденцій у сфері грошового обігу в Україні дає змогу стверджувати про відсутній замкнений цикл обігу національної грошової одиниці. Значна частка грошової маси, що випускається в обіг НБУ, не зважаючи на її зменшення з 43 до 27: впродовж 2001 – 2016 рр. не повертається до установ банків та спрямована на обслуговування тіньової економіки (рис. 2).

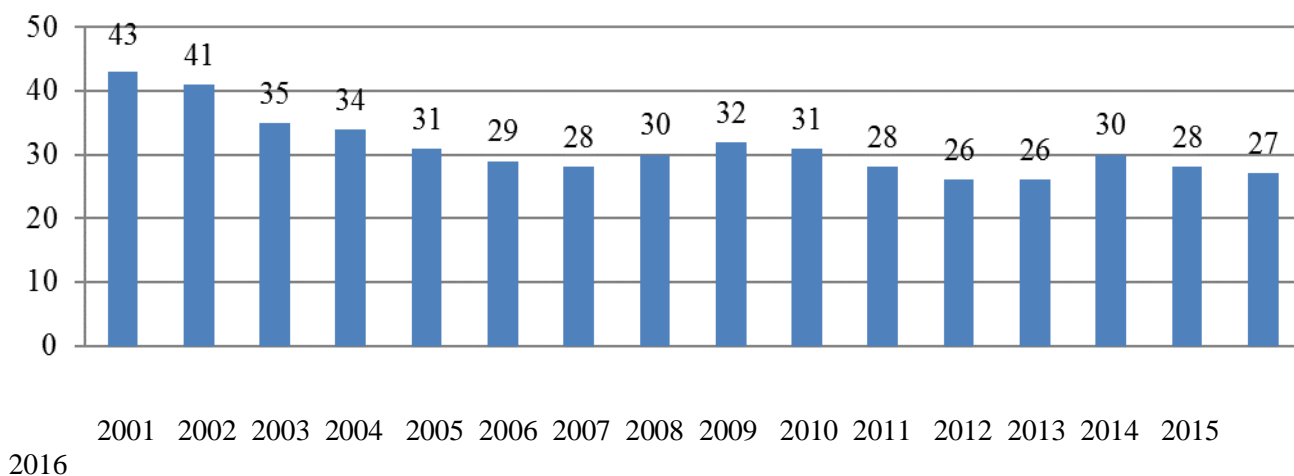

Рис. 2. Динаміка питомої ваги готівки поза касами банків України у загальній грошовій масі в 2001 – 2016 рр.

Джерело: складено автором на основі статистичних даних НБУ.

Така ситуація стримує ріст економіки, знижує рівень прозорості грошового обігу та знижує рівень довіри до вітчизняної банківської системи та небанківських фінансових установ.

Беззаперечно, висока частка готівки у грошовому обігу уповільнює швидкість обігу грошей, погіршує фінансовий стан ділових підприємств, зменшує ліквідність комерційних банків, створює низький рівень монетизації ВВП. Якщо в Україні частка безготівкового грошового обігу станом на 01.01.2017 р. склала 73%, то у розвинених країнах значення даного показника перебуває на рівні 90-95% у структурі грошового обігу, що свідчить про високий рівень розвитку сучасних банківських та фінансових технологій.

У дисертації проведено аналіз рівня безпеки грошового обігу в Україні на базі співставлення порогових і фактичних значень грошової маси (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння порогових і фактичних значень показників грошового обігу в Україні, на початок 2016 р.

Показник грошового обігу	Порогове значення	Фактичне значення
Обсяг готівки, % до ВВП	не більше 4	14,3
Приріст грошової маси, %	не більше 8	3,9
Обсяг грошової маси (M2), % до ВВП	50	50,2
Співвідношення між ціною масою товарів та їх грошовим забезпеченням	1:1,3	1:2,0

Джерело: складено автором на основі аналізу офіційних даних Державної служби статистики України.

З даних табл . 1 видно, що в Україні із наведених порогових значень грошового обігу відповідає тільки приріст грошової маси (3,9 %), що свідчить про низький рівень стійкості грошового обігу в Україні. Результати аналізу дають підстави стверджувати про наявність у грошовому обігу та управлінні його стійкістю значних системних недоліків. Аргументовано, що значна частка позабанківського грошового обігу, недостатня дієвість державних заходів щодо її подолання призводять до викривлення принципів громадянського суспільства, формує негативний імідж держави серед міжнародної спільноти, стримує надходження до країни іноземних інвестицій, не сприяє налагодженню торговельно-економічних стосунків українських підприємств із зарубіжними партнерами та євроінтеграційним зусиллям України.

Неефективне державне регулювання фінансового сектору та грошового обігу створює умови для порушень чинного законодавства, внаслідок чого значна частина фінансових ресурсів переходить у тіньовий обіг. Протиправна діяльність в кредитно-фінансовій і банківській системах пов'язана із зловживаннями при наданні кредитів, нелегальною конвертацією грошових коштів, незаконною емісією цінних паперів банків, вексельним обігом, розкраданням безготівкової грошової маси і бюджетних коштів шляхом фальсифікації даних щодо фінансово-господарської діяльності підприємств, заставного майна (оцінки його вартості чи наявності), застосування механізму фіктивного банкрутства тощо. Недоліком є те, що впродовж тривалого часу параметри грошової маси узгоджуються не з обсягами ВВП і товарної маси, а з надходженням кредитів ззовні.

Дослідження показали, що загострення фінансової кризи в Україні призвело до значної девальвації національної валюти, адже відсутність необхідних доходів в іноземній валюті зумовила необхідність погашення валютних кредитів методом конвертації гривні в іноземну валюту (рис. 3.).

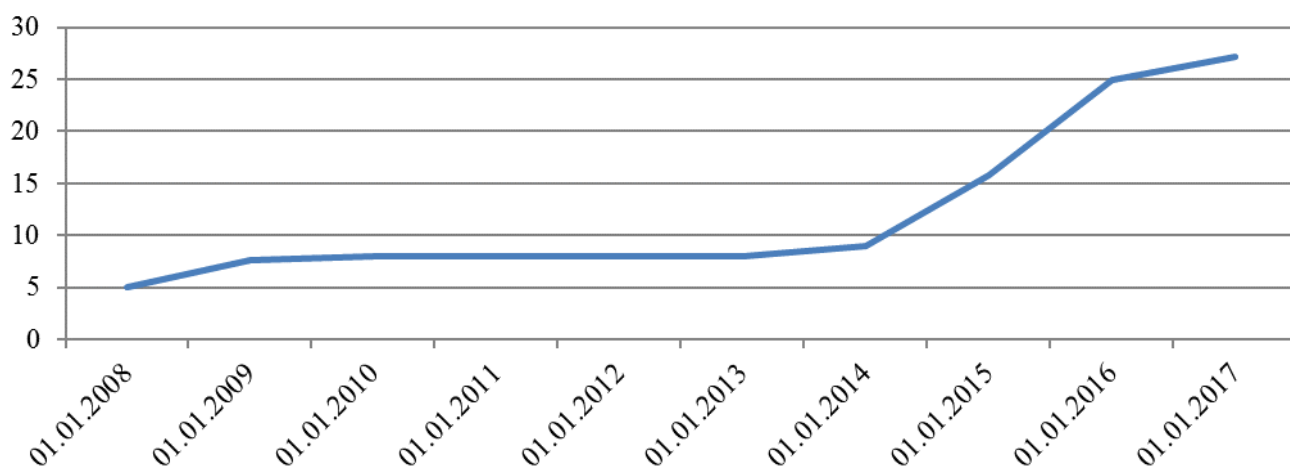

Рис. 3. Офіційний курс гривні до долара США у 2008 – 2017 рр.

Джерело: складено автором на основі офіційних даних НБУ.

Різка девальвація гривні в 2014 р. зумовлена в основному переходом до механізму вільного курсоутворення, адже маючи зобов'язання перед МВФ

центральний банк країни не зміг відстояти недоцільність зміни політики курсоутворення в Україні, яка перебувала в умовах кризи.

У роботі акцентовано, що зростання обсягів і частки грошового обігу в іноземній валюті має такі негативні наслідки: зменшується пропозиція іноземної валюти на внутрішньому міжбанківському валютному ринку; скорочуються можливості збільшення валютних резервів держави, що знижує стійкість національної грошової одиниці; зменшуються обсяги інвестиційних й кредитних ресурсів країни, що створює штучний попит на іноземні кредити і призводить до збільшення зовнішнього державного боргу та заборгованості юридичних осіб; зменшується база оподаткування за рахунок наявності тіньового обігу готівки; збільшуються обсяги відтоку валюти за кордон. Доведено, що у банківській системі України має місце як доларизація активів, так і доларизація пасивів.

В ході дослідження виявлено, що однією з основних груп проблем управління стійкістю грошового обігу в Україні є проблеми монетарного регулювання, а саме: низький рівень незалежності НБУ; неналежна координація монетарної політики з бюджетно-податковою політикою держави; недостатня прозорість дій НБУ та слабка його підзвітність суспільству; дисбаланси політики НБУ з рефінансування банків; неефективність наявного монетарного режиму; шоки з боку дій монетарного регулятора внаслідок його фундаментальних системних помилок у сфері монетарної і валютної політик.

Аргументовано, що усе це потребує розроблення комплексу заходів правового, організаційного та економічного характеру, спрямованих на усунення недоліків в управлінні стійкістю грошового обігу, забезпечення ефективної протидії його тінізації і функціонування вітчизняної грошової системи в цілях економічного зростання України.

У роботі проведено економетричний аналіз складових показників формування національного доходу України як важливого показника покращення ефективності економіки і підвищення добробуту суспільства в умовах нестабільної грошової системи і побудовано прогностичні моделі формування національного доходу (X_1) залежно від матеріальних витрат (X_3), соціальних витрат (X_4), дебіторської (X_5) і кредиторської (X_6) заборгованості.

$$\tilde{X}_1 = 479,51475 + 48,32084 \cdot X_3, R^2 = 0,59237, F = 13,08;$$

(1)

$$\tilde{X}_1 = 39,86517 + 1,28389 \cdot X_4, R^2 = 0,958136, F = 205,98;$$

(2)

$$\tilde{X}_1 = 142,11524 + 0,73070 \cdot X_5, R^2 = 0,981644, F = 535,79;$$

(3)

$$\tilde{X}_1 = 20,89369 + 0,74497 \cdot X_6, R^2 = 0,884313, F = 68,80;$$

(4)

$$\tilde{X}_1 = 39,86059 - 0,00846 \cdot X_3 + 1,28402 \cdot X_4, R^2 = 0,958136, F = 91,55;$$

(5)

$$\tilde{X}_1 = 117,95677 + 0,66304 \cdot X_5 + 0,07773 \cdot X_6, R^2 = 0,984673, F = 256,978;$$

(6)

$$\tilde{X}_1 = 105,92631 - 1,41566 \cdot X_3 + 0,34568 \cdot X_4 + 0,55446 \cdot X_5, R^2 = 0,986885, F = 175,58;$$

(7)

$$\tilde{X}_1 = 69,24395 + 0,95106 \cdot X_3 + 1,66850 \cdot X_4 - 0,24775 \cdot X_6, R^2 = 0,962736, F = 60,28;$$

(8)

$$\tilde{X}_1 = 111,33171 - 1,12746 \cdot X_3 + 0,47289 \cdot X_4 + 0,53709 \cdot X_5 - 0,06303 \cdot X_6, R^2 = 0,987155, F = 115,27$$

(9)

Одержані парні та множинні лінійні моделі регресії (1) – (7) мають досить високу вірогідність, оскільки відповідні коефіцієнти детермінації є більшими від 0,88, а парне лінійне рівняння регресії (1) має також значний рівень довіри, оскільки його коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,5924$. Значну вірогідність отриманих моделей підтверджують також отримані значення F – критерію Фішера, які є значно більшими за відповідні табличні значення, що дає змогу прогнозувати обсяги національного доходу залежно від значень зазначених вище факторних показників.

Дисертантом доведено, що в процесі оздоровлення економіки та сфери її грошового обігу політика забезпечення стійкості грошової одиниці має стати визначальним атрибутом зміцнення позицій національного ринку, його інвестиційної привабливості, ефективним засобом підвищення конкурентноспроможності вітчизняного товаровиробника і модернізації економіки, основною гарантією припинення відпливу капіталу, зростання національного доходу і збільшення реальних доходів населення.

У третьому розділі «Напрями удосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні» розроблено науково-практичні підходи та рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду у сфері управління стійкістю грошового обігу в Україні на базі монетарних і фіскальних методів, зменшення частки позабанківського грошового обігу, стабілізації валютного курсу національної грошової одиниці.

На основі узагальнення досвіду зарубіжних країн у сфері подолання інфляції та вдосконалення управління стійкістю грошового обігу визначено можливості його адаптації до вітчизняної специфіки в таких напрямках: формування оптимального монетарного режиму; реалізація дискреційної монетарної політики, спрямованої на досягнення оптимального рівня банківської ліквідності та стимулювання банківського кредитування реального сектору; оптимізація інструментальної структури, процентних ставок та обсягів операцій монетарної політики задля валютної стабілізації і одночасного поступового розвитку механізмів ринкового курсоутворення; розроблення національної моделі зниження рівня позабанківського грошового обігу.

У роботі з метою зниження обсягів позабанківського грошового обігу, і, відповідно, рівня тіньової економіки, автором запропоновано низку заходів протидії цьому негативному явищу: «амністія» капіталів некримінального походження, насамперед тих, що спрямовуються в інноваційну сферу й інші суспільно значущі та пріоритетні сектори; запровадження податкових

стимулів до нагромадження та інвестування коштів в інноваційний сектор юридичними особами, які пропонується надавати за фактичними результатами діяльності; звуження фінансової бази тіньового господарювання шляхом зниження рівня оподаткування фізичних осіб на величину документально підтверджених коштів, витрачених на розвиток людського капіталу (освіта, підвищення кваліфікації тощо); реальне і радикальне спрощення погоджувальних та дозвільних процедур щодо здійснення підприємницької діяльності, особливо в інноваційній сфері; залучення до реалізації стратегії легалізації представників міжнародних організацій, спеціалізованих на протидії нелегальному господарюванню, та громадянського суспільства.

З цих позицій дисертантом запропоновано мотиваційний механізм для амністії фінансових ресурсів, який забезпечує їх спрямування у пріоритетні галузі економіки на вирішення значущих завдань держави у напрямі структурної перебудови національної економіки на інноваційній основі. Ці механізми ґрунтуються на вкладанні домогосподарствами фінансових ресурсів на цільові інвестиційні рахунки у банківських установах із подальшим спрямуванням на реалізацію інвестиційних проектів підприємств, що мають стратегічне значення для соціально-економічного розвитку та визначені пріоритетними для національної економіки. Основними стимулами для залучення коштів населення в інвестиційний процес (особливо трудових мігрантів) є пільгове оподаткування доходів домогосподарств і звільнення від оподаткування прибутку банків, отриманого від операцій з інвестування коштів у пріоритетні проекти.

Для подолання фінансових криз та забезпечення стійкості грошового обігу в частині формування та використання бюджетних ресурсів обґрунтовано доцільність створення державного стабілізаційного фонду з метою виконання таких завдань: захист бюджету й економіки загалом від надмірних коливань, зростання інфляції та інших економічних загроз; гарантування стійкості видатків бюджету в умовах погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури та девальвації національної валюти; кредитування довготермінових інфраструктурних, інвестиційних та інноваційних проектів загальнодержавного значення; здешевлення кредитування проектів малого та середнього бізнесу; розвиток внутрішнього попиту на товари вітчизняних виробників для експорту і щодо яких спостерігається погіршення світової кон'юнктури. Специфічний механізм мобілізації довготермінових ресурсів державного стабілізаційного фонду доцільно формувати за рахунок капітальних видатків бюджету, доходів від приватизації та оренди державного майна, довготермінових кредитів комерційних банків під державні гарантії, залучених урядом кредитів від іноземних і міжнародних фінансових організацій, коштів від емісії середньо- і довгострокових цільових ОВДП, призначених на покриття бюджетного дефіциту, емісії власних боргових цінних паперів тощо; власних результатів інвестиційної діяльності.

Діяльність державного стабілізаційного фонду в частині використання фінансових ресурсів автор рекомендує здійснювати на таких засадах:

визначення загальнодержавних і регіональних пріоритетів соціально-економічного розвитку та проектів стратегічного значення; принцип неприбуткової діяльності (за одночасного дотримання принципу безбитковості); надання іншим фінансовим інституціям гарантії повернення кредитів, перерозподіляючи тим самим їхній кредитний ризик і стимулюючи тим самим збільшення обсягів кредитування; фінансування економічних суб'єктів, які функціонують у комерційно непривабливих сферах, не створюючи при цьому конкуренції комерційним банкам; зосередження уваги на пріоритетних об'єктах соціально-економічного розвитку – малоприбуткових, капіталомістких, із тривалим строком окупності та високими ризиками фінансування їхньої діяльності; отримання інституційних привілеїв під виконання перелічених вище завдань.

На основі наявних наукових підходів визначено, що управління стійкістю грошового обігу, передусім, повинно здійснюватися на основі методів монетарної політики, яку здійснює держава через центральний банк з метою забезпечення економічного зростання, підвищення добробуту населення, стабільності грошової одиниці через вплив на пропозицію та ціну грошей, що суттєво впливає на грошовий обіг та роботу банківської системи. У межах повноважень та відповідальності НБУ виокремлено сукупність пріоритетних напрямів, спрямованих на підвищення стійкості грошового обігу: послідовне зниження інфляції за допомогою переходу до режиму інфляційного таргетування; здійснення більш гнучкої курсової політики і активне використання процентної політики; подальше використання грошових агрегатів в якості одного з ключових індикаторів оцінки монетарних умов і середньострокового тренда інфляції; реалізація комплексу заходів щодо використання процентної ставки центрального банку в якості головного інструменту управління грошовим обігом при одночасному скороченню його участі в процесах курсоутворення; активне використання операцій з рефінансування банків з метою забезпечення необхідного рівня грошової пропозиції; формування довіри суспільства до застосовуваних заходів з управління грошовим обігом шляхом підвищення транспарентності діяльності центрального банку, роз'яснення громадськості своїх цілей, завдань і застосовуваних методів управління грошовим обігом.

Автор наголошує на необхідності створення сприятливих умов для валютної стабілізації і відбудови механізмів ринкового курсоутворення, а також підтримання інфляції на сталому низькому рівні, що створить можливість для реального переходу до дієвого режиму гнучкого інфляційного таргетування (FIT – Flexible Inflation Targeting), що передбачає оптимальний компроміс між забезпеченням цінової стабільності і стимулюванням економічного зростання.

За результатами дослідження встановлено, що валютні резерви НБУ дозволяють викупити всю грошову базу, яка перебуває в обігу, що дає можливість підвищити обмінний курс. З іншого боку, недостатня участь НБУ в торгах на відкритому ринку, або ж її відсутність означає значну девальвацію національної валюти. Учасникам зовнішньоекономічної діяльності необхідно, щоб дії монетарної влади були передбачувані (прозорі)

на якомога більшому інтервалі часу, ставили національного виробника перед фактом неминучих змін. У ціну товару завжди закладають ризики, пов'язані з мінливістю обмінного курсу. Однак, на сьогодні в Україні сформовано доволі слабку інфраструктуру валютного ринку, яка унеможлиблює страхування від курсових коливань, що свідчить про необхідність зі сторони НБУ здійснювати інтервенції на валютному ринку.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне дослідження і запропоновано нове вирішення важливого науково-практичного завдання - розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати низку висновків, що забезпечують вирішення поставлених завдань відповідно до теми дисертації.

1. Актуалізація питання розвитку грошової системи в сучасних умовах пов'язана, насамперед, з нестабільністю економічної і політичної ситуації та спрямованості фінансової політики держави на відновлення економічного зростання в Україні. Це зумовлює посилення уваги до організації та функціонування грошового обігу як безперервного руху грошей, призначеного для обслуговування товарного і нетоварного виробництва, здійснення розрахунків і платежів, починаючи від моменту емісії грошей до їх повного вилучення.

2. Основними характеристиками, якими визначається стійкість грошового обігу, є: стійкість купівельної спроможності грошей впродовж тривалого часу; повне задоволення потреб платоспроможного попиту населення на товари і послуги національною валютою; збалансованість структури грошової маси і грошових агрегатів; надійність функціонування і довіра населення та суб'єктів господарювання до центрального банку і банківської системи; наявність ефективного механізму регулювання грошового обігу; дотримання пропорцій у формуванні грошових доходів і заощаджень населення пропорційно темпам зростання валового внутрішнього продукту.

3. Управління стійкістю грошового обігу необхідно здійснювати на засадах системного підходу з позицій втілення монетарних, фінансових та інших цілеспрямованих заходів зміну показників обсягу і структури грошової маси, відповідно до цілей збалансування грошового попиту і пропозиції, відповідності грошової і товарної маси, здатності протидії негативним чинникам і загрозам на стабільність національної грошової одиниці. Обґрунтовано, що управління стійкістю грошового обігу повинно здійснюватися на основі застосування принципів цілеспрямованості, послідовності, системності, узгодженості цілей, єдності стратегії, динамічності, єдності теорії і практики, безперервності і надійності.

4. Залежно від цільової спрямованості і характеру впливу на стійкість грошового обігу доцільно виокремлювати такі методи: монетарні, валютні, інфраструктурні, гарантійні, інформаційно-просвітницькі, інституційні,

інфраструктурні, антикорупційні, що уможливить розроблення заходів та інструментів удосконалення процесів управління стійкістю грошового обігу.

5. Запропонований науково-методичний підхід до оцінювання ефективності управління стійкістю грошового обігу виділенням окремих етапів процесу оцінки (підготовчого, розрахунково-аналітичного, рекомендаційного) дозволяє об'єктивно оцінити процес управління, виявити ризики і загрози стійкості грошового обігу, а також виявити резерви підвищення його результативності. В основу запропонованого науково-методичного підходу покладено систему оціночних показників – абсолютних (динаміка грошових агрегатів, рівня інфляції, емісійного доходу – сеньйоражу) та відносних (частка готівки у структурі грошової маси, коефіцієнт монетизації, грошовий мультиплікатор, кредитний мультиплікатор, швидкість обороту грошей, ефективність емісійного доходу).

6. Узагальнення та систематизація теоретичних положень дали змогу виявити, що на управління стійкістю грошового обігу впливають різноманітні макроекономічні чинники, зокрема: чинники за економічним призначенням (обсяги ВВП, інвестицій, грошової маси); чинники за походженням (монетарна політика та фіскальна політика); чинники за характером впливу на економіку (зростання ВВП, виробництва, інвестицій, доходів населення, скорочення безробіття); чинники за характером впливу на результати фінансової діяльності підприємств - прямі (зміна податкової політики, ставки процента) та опосередковані (обсяги інвестицій, державних видатків, експорту та імпорту). До чинників внутрішнього середовища віднесено недоступність кредитних ресурсів, заборгованість з виплати заробітної плати, податковий тиск та ін.

7. Проведений аналіз управління стійкістю грошового обігу на основі запропонованого в роботі методичного підходу довів, що ефективність такого управління є вкрай низькою. Свідченням цього є значна частка позабанківського грошового обігу (27%) та недостатня дієвість державних заходів щодо її подолання, низька ефективність діяльності кредитно-банківської системи, відсутність ефективних механізмів залучення коштів громадян до інвестування економіки України; істотна залежність вітчизняної економіки від зовнішніх запозичень; трикратна девальвація національної валюти – гривні впродовж останніх років.

8. В ході дослідження виявлено основні проблеми монетарного регулювання економіки, серед яких: низький рівень незалежності НБУ; неналежна координація монетарної політики з бюджетно-податковою політикою держави; недостатня прозорість дій НБУ та слабка його підзвітність суспільству; дисбаланси політики НБУ з рефінансування банків; неефективність наявного монетарного режиму; шоки з боку дій монетарного регулятора внаслідок його фундаментальних системних помилок у сфері монетарної і валютної політик та ін.

9. Розроблена модель залежності величини національного доходу від обсягів матеріальних, соціальних витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості. На її основі аргументовано, що управління стійкістю

грошового обігу має стати ефективним засобом підвищення конкурентноспроможності вітчизняних товаровиробників, модернізації економіки, зростання національного доходу і нагромадження реальних доходів населення.

10. Узагальнено пріоритети використання зарубіжного досвіду в Україні для підвищення ефективного управління стійкістю грошового обігу у таких напрямках: формування оптимального монетарного режиму; реалізація дискреційної монетарної політики, спрямованої на досягнення оптимального рівня банківської ліквідності та стимулювання банківського кредитування реального сектору; оптимізація інструментальної структури, процентних ставок та обсягів операцій монетарної політики задля валютної стабілізації і одночасного поступового розвитку механізмів ринкового курсоутворення; розроблення національної моделі зниження рівня позабанківського грошового обігу.

11. Для підвищення стійкості грошового обігу в Україні та нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки за рахунок внутрішніх джерел, запропоновано податковий механізм стимулювання громадян щодо спрямування їхніх «неофіційних» заощаджень на цільові інвестиційні рахунки в банківських установах з подальшим спрямуванням цих коштів на реалізацію інвестиційних проєктів підприємств, що мають стратегічне значення для соціально-економічного розвитку та визначені Кабінетом Міністрів України пріоритетними для національної економіки.

12. З метою посилення впливу держави на соціально-економічний розвиток країни та стабілізації грошового обігу в частині формування й використання бюджетних коштів автором обґрунтовано підхід до створення та функціонування в Україні нової інституції – державного стабілізаційного фонду. Цей підхід базується на визначенні цільової спрямованості діяльності фонду, специфічному механізмі формування довготермінових ресурсів та принципах використання коштів державного стабілізаційного фонду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Бочан В.І. Умови та чинники формування безпеки грошового обігу в Україні // Збірник наукових праць «Економіка: проблеми теорії і практики» ДНУ. Дніпропетровськ. 2008. Вип. № 235. С. 566-573. – 0,39 д.а.

2. Бочан В.І. Управління стійкістю грошового обігу в Україні // Вісник ЛНУ ім. І. Франка. Серія економічна. 2009. Вип. № 41. С. 90-93. – 0,30 д.а.

3. Бочан В.І. Депозитні ставки і кредити бізнесу // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Черкаси. 2016. Вип. № 1. С. 139-144. – 0,28 д.а.

4. Бочан В.І. Доларизація економіки України: причини і наслідки // Збірник наукових праць ДНУ. Дніпропетровськ. 2007. Вип. № 175. С. 112-120. – 0,40 д.а.

5. Бочан В.І. Грошова маса і її значення у забезпеченні стійкості економічного розвитку України // Вісник Львівського національного

університету імені Івана Франка. Серія економічна. 2017. Вип. № 54. С. 225-230. – 0,29 д.а.

6. Бочан І.О., Бочан В.І. Про фінансову безпеку як важливий чинник активізації підприємництва в Україні // Вісник Львівської державної фінансової академії. Серія економічна. 2005. С.114-123. – 0,75 д.а. (особистий внесок автора: розглянуто систему прийняття ефективних управлінських рішень щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства (0,58 д.а.)).

7. Бочан В.І., Реверчук Н.Й. Особливості теорії конкурентних грошей та перспективи їх розвитку // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2008. Вип. № 18.4. С. 114-120. – 0,48 д.а. (особистий внесок автора: узагальнено внесок зарубіжних економістів у розвиток вчення про конкурентні гроші (0,25 д.а.)).

8. Бочан В.І., Васильчак С.В. Оцінювання грошового обігу та перспективи розвитку грошово-кредитного ринку в Україні // Науковий вісник НЛТУ. Львів. 2013. Вип. № 23.4. С. 180-184. – 0,59 д.а. (особистий внесок автора: охарактеризовано перспективи розвитку грошово-кредитного ринку в Україні (0,20 д.а.)).

Статті у наукових періодичних виданнях України, які індексуються у міжнародних наукометричних базах:

9. Бочан В.І. Дослідження системи фінансового нагляду в Україні у контексті забезпечення фінансової стабільності // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2016. Вип. № 2/48. С. 265-270. – 0,28 д.а.

10. Бочан В.І. Деякі аспекти еволюції грошей, грошового обігу і його стійкості за науковими працями видатних закордонних і вітчизняних економістів. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 2017. Вип. № 1/49. С.16-19. – 0,23 д.а.

Публікації в інших наукових виданнях апробаційного характеру:

11. Бочан В.І. Особливості і проблеми грошово-банківської системи України // Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України: Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції ДНУ, 15-16 березня 2007. Дніпропетровськ. С. 87-96. – 0,65 д.а.

12. Бочан В.І. Причини та наслідки проблеми неплатежів у вітчизняній економіці // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Найновітє научні постиження - 2009», 17-25 марта, 2009. Том 9 Икономики Политики. София «Бял ГРАД-БГ» ООД. С. 62-70. – 0,31 д.а.

13. Бочан В.І. Особливості доларизації світової та вітчизняної економіки в умовах другої хвилі фінансової кризи // Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та студентів Кримського економічного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 22-23 березня 2012. Сімферополь. 2012. С. 80-82. – 0,17 д.а.

14. Бочан В.І. Теоретичні засади організації грошового обігу в сучасних умовах // Актуальні проблеми інформаційних технологій та права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції ПВНЗ «Буковинський університет», 3-5 квітня 2013, Чернівці. С. 221-222. – 0,12 д.а.

15. Бочан В.І. Реформування системи фінансового нагляду в Україні у контексті забезпечення стійкості фінансової системи // Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. Тернопіль, 6 травня 2015. С.126-129.– 0,23 д.а.

16. Бочан В.І. Формування системи показників оцінювання стійкості фінансової системи України. PERSPEKTIVE DIRECTIONS OF SCIENTIFIC RESEARCHES, Seience Index. Agenda Publishing Hause, United Kingdom. // Scientitie Jgarnal “Economics And Finance”. 20-21 жовтня 2016. С. 192-197. – 0,38 д.а.

17. Бочан В.І. Забезпечення стійкості грошового обігу та привабливості національної грошової одиниці як важливий чинник економічного розвитку України // Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України: Матеріали міжнародної конференції Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2 листопада 2017, Луцьк. 2017. С.145-148.– 0,17 д.а.

18. Бочан В.І. Особливості управління стійкістю грошового обігу в Україні в умовах фінансово-економічної нестабільності // Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 22 грудня 2017 р. Полтава. ЦФЕНД. Ч. 3. С. 9-11. – 0,17 д.а.

19. Бочан І.О., Бочан В.І. Про перспективи розвитку української економіки у поєднанні глибоких інституціональних перетворень з елементами ефективного державного регулювання // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграції: Матеріали ІV міжнародної науково-практичної конференції ЛДФА, 19-20 жовтня 2007. Львів. С. 39-43. – 0,43 д.а. (особистий внесок автора: досліджено причини економічної кризи в Україні, серед яких: відсутність або нерозвиненість багатьох необхідних інститутів, які опосередковують зв'язки між ринком, державою і суспільством (0,17 д.а.)).

АНОТАЦІЯ

Бочан В.І. Управління стійкістю грошового обігу в Україні. .–
Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2018.

Дисертаційну роботу присвячено поглибленню теоретичних положень, розробленню методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні.

Обґрунтовано теоретичні положення щодо визначення сутності понять «грошовий обіг», «стійкість грошового обігу», «управління стійкістю грошового обігу», виділено їх сутнісні ознаки та характеристики. Визначено принципи та запропоновано класифікацію методів управління стійкістю грошового обігу.

Сформовано науково-методичний підхід до оцінювання ефективності управління стійкістю грошового обігу, здійснено аналіз стану і тенденцій у сфері грошового обігу в Україні, досліджено умови та чинники розвитку управління стійкістю грошового обігу.

Розроблено науково-практичні підходи та рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду у сфері управління стійкістю грошового обігу в Україні та пропозиції щодо вдосконалення методів монетарної та валютно-курсової політики. Обґрунтовано науково-методичний підхід до формування механізму стимулювання домогосподарств щодо використання їх неофіційних заощаджень в інвестиційному процесі в цілях зменшення частки позабанківського грошового обігу. Запропоновано підхід щодо організації державного стабілізаційного фонду на основі визначення параметрів його діяльності та значення в управлінні стійкістю грошового обігу.

Ключові слова: грошова маса, грошовий обіг, монетарна політика, позабанківський грошовий обіг, стійкість грошового обігу, управління стійкістю грошового обігу, заощадження та інвестування, депозитні і кредитні ставки.

АННОТАЦІЯ

Бочан В.И. Управление устойчивостью денежного обращения в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2018.

Диссертационная работа посвящена углублению теоретических положений, разработке методических подходов и практических рекомендаций по совершенствованию управления устойчивостью денежного обращения в Украине.

Обоснованы теоретические положения по определению сущности понятий «денежный оборот», «устойчивость денежного обращения», «управление устойчивостью денежного обращения», выделены их сущностные признаки и характеристики. Определены принципы и предложена классификация методов управления устойчивостью денежного обращения. Предложено научно-методический подход к оценке эффективности управления устойчивостью денежного обращения, осуществлен анализ состояния и тенденций в сфере денежного обращения в Украине, исследованы условия и факторы развития управления устойчивостью денежного обращения.

Разработаны научно-практические подходы и рекомендации по имплементации зарубежного опыта в области управления устойчивостью

денежного обращения в Украине и предложения по совершенствованию методов монетарной и валютно-курсовой политики. Обоснованно научно-методический подход к формированию механизма стимулирования домохозяйств по использованию их неофициальных сбережений в инвестиционном процессе в целях уменьшения доли внебанковского денежного обращения. Предложен подход по организации государственного стабилизационного фонда на основе определения параметров его деятельности и значение в управлении устойчивостью денежного обращения.

Ключевые слова: денежная масса, денежное обращение, монетарная политика, внебанковское денежное обращение, устойчивость денежного обращения, управления устойчивостью денежного обращения, сбережения и инвестирования, депозитные и кредитные ставки.

ANNOTATION

Bochan V.I. Management of the stability of money circulation in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation applying for a scientific degree of the Candidate in Economic Sciences. Specialty "Money, finance and credit" 08.00.08. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2018.

The dissertation is devoted to deepening of theoretical positions, development of methodical approaches and practical recommendations for improving the management of the stability of money circulation in Ukraine.

The theoretical positions concerning definition of the essence of the concepts of "money circulation", "stability of money circulation", "management of stability of money circulation" are substantiated and their essential features and characteristics are emphasized. The classification of methods for managing the stability of money circulation depending on the target orientation and the nature of influence is proposed: monetary, currency, infrastructural, guarantee, informational and educational, institutional, anti-corruption, which will make it possible to develop measures and tools for improving the processes of managing the stability of money circulation.

Proposed scientific and methodical approach to the evaluation of the effectiveness of management of the stability of money circulation by the allocation of individual stages of the process of evaluation (preparatory, calculation and analytical, recommendation), which allows to objectively assess the management process, identify the risks and threats to the stability of money circulation, as well as identify the reserves to increase its effectiveness. The analysis of the state and trends in the sphere of money circulation in Ukraine was made, the conditions and factors of development of management of the stability of money circulation were investigated. The main problems in managing the stability of money circulation are defined: a significant proportion of extra-money circulation (27%) and the lack of efficiency of state measures to overcome it, low efficiency of the lending and banking system, lack of effective mechanisms for attracting funds to invest in the economy of Ukraine; significant dependence of the domestic economy on external borrowing; the threefold devaluation of the national currency - the hryvnia in recent years.

The scientific-practical approaches and recommendations for implementation of foreign experience in the field of management of the stability of money circulation in Ukraine and proposals for the improvement of monetary and exchange rate policy methods are developed.

The tax mechanism has been proposed to encourage citizens to direct their "informal" savings to the target investment accounts in banking institutions, with the further targeting of these funds for the implementation of investment projects of enterprises of strategic importance in Ukraine. The scientific approach to the organization of the state stabilization fund on the basis of determining the parameters of its activity, the importance in managing the stability of money circulation, substantiation of the requirements for resource provision, investment of funds and directions of their use are developed.

The NBU was recommended for the recovery of the economy and its monetary system, effective management of the stability of money circulation to create favorable conditions for borrowers and to establish new deposit rates for depositors, in order to attract economically active population to business development, maximize saturation of the economy with money and thus prevent excessive inflation growth at the established limits (targeting inflation). Use the experience of world practice of monetary policy regulation by instruments of indirect and direct influence on the money market and economic processes.

Key words: money supply, monetary circulation, monetary policy, extra-money circulation, stability of money circulation, management of the stability of money circulation, saving and investing, deposit and lending rates.

Підписано до друку 24.04.2018 р.

Формат 60x90/16. Папір офсетний.

Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 58

ТзОВ «Растр-7»

79005, м. Львів, вул. Кн. Романа, 9/1

тел./факс: (032) 235 52-05

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ЛВ №22 від 19.11.2002 р.